

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Вісник аграрної науки Причорномор'я

Науково-теоретичний фаховий журнал

Видається Миколаївським державним аграрним університетом

Спеціальний Випуск № 3 (42), том 2

2007 р.

**СЕКЦІЯ “СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНИХ
ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ІНТЕГРАЦІЇ ДО
СВІТОВОГО СПІВТОВАРИСТВА”**

УДК 338.432:339.13:631.15

**ПРОДОВОЛЬЧОМУ РИНКУ КРАЇНИ –
НАЛЕЖНИЙ РОЗВИТОК**

І.І.Червен, доктор економічних наук, професор

*О.В.Шебаніна, кандидат фізико-математичних наук, доцент
Миколаївський державний аграрний університет*

Обґрунтовано необхідність створення в Україні належного продовольчого ринку. Розглянуто його сучасний стан по країні в цілому та її причорноморських областях. Виявлено наявні проблеми і запропоновано головні напрями їх вирішення.

Обоснована необходимость создания в Украине надлежащего продовольственного рынка. Рассмотрено его современное состояние по стране в целом и её причерноморских областях. Выявлены имеющиеся проблемы и предложены главные направления их решения.

У зв'язку із запланованим вступом нашої країни до СОТ вкрай необхідним є створення належної системи збуту вітчизняної продукції і поставок – імпоротної. Ефективне функціонування продовольчого підкомплексу АПК може здійснюватися через сукуп-

ність обмінних операцій купівлі-продажу сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки, тобто у формі продовольчого ринку, який представлений такими товарами, що задовольняють насамперед потребу людей у харчуванні.

У кожному окремому регіоні країни повинен формуватися свій (з урахуванням його особистостей) регіональний продовольчий ринок, що представляє собою систему стійких взаємовідносин між його суб'єктами, інтереси яких реалізуються в межах певної території, а економічна поведінка визначається факторами, характерними для місця поширення їх господарської активності.

В економічно розвинених системах основними функціями такого ринку є: відтворення матеріальних передумов для дії об'єктивних економічних законів загального характеру; забезпечення еквівалентності відносин та пріоритету економічних інтересів господарюючих суб'єктів; інтернаціоналізація суспільного виробництва, розвиток інтеграційних процесів у міждержавних відносинах; утворення належних передумов для демократизації господарського життя; утвердження ефективного господарювання; стимулювання структурних змін в економіці, диверсифікація виробництва; встановлення об'єктивно необхідної рівноваги і пропорційності в економіці; розвиток конкурентних засад.

Розглядаючи продовольчий ринок України, доцільно виділити такі його великі складові, як різні продуктові ринки (зерна, м'яса, овочів та ін.).

Поки що залишається невирішеною проблема своєчасного і ефективного обороту основних видів продукції АПК. Головними причинами цього є: відсутність належної інфраструктури продовольчого ринку, наявність занадто великої кількості посередників, переважання бартеру, висока частка нелегального товарообігу. Звідси — непрогнозоване ціноутворення, незаконна торгівля, низький збір податків, нестача грошових коштів у підприємств, криміналізованість сфери торгівлі.

Проблеми розвитку інфраструктури ринку висвітлено у працях багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, серед яких: В. Андрійчук, В. Боев, В. Бойко, П. Борщевський, П. Гайдучський,

Б.Губський, М.Дем'яненко, С.Дем'яненко, А.Конигін, О.Корольова, Л.Мармуль, В.Мартинов, П.Саблук, В.Семенов, В.Ткаченко, Л.Чернюк, В.Юрчишин та ін.

Проте, незважаючи на це, ціла низка пов'язаних з розвитком продовольчого ринку питань все ж залешається не до кінця вирішеною, що і зумовило вибір теми даної статті. Її метою є висвітлення наявних проблем у розвитку продовольчого ринку країни та напрямів їх вирішення.

Невід'ємною складовою будь-якого ринку, у тому числі і продовольчого, є його інфраструктура.

Як показали проведені нами дослідження, у кількості складових інфраструктури аграрного ринку України і практично всіх її причорноморських областей в останні роки відбулися помітні зміни. Уявлення про склад інфраструктури аграрного ринку України у цілому та вказаних південних регіонів можна одержати, вивчивши дані таблиці.

Таблиця

Склад інфраструктури аграрного ринку України в цілому та її причорноморських областей станом на 01.01.2006 р., одиниць

Назва суб'єкту	Миколаївська обл.	Одеська обл.	Херсонська обл.	Україна в цілому
Агроторгові дом	19	17	15	338
Аукціони живої худоби та птиці	-	6	26	206
Виставки-ярмарки	15	73	91	2528
Дрібно-оптові ринки живої худоби та птиці	3	-	19	2383
Оптові продовольчі ринки	9	36	17	863
Оптові плодоовочеві ринки	5	-	31	614
Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи	11	22	44	1044
Заготівельні пункти	976	612	595	22384
Кредитні спілки	6	14	4	425

Як видно з її даних, і в Україні в цілому, і в усіх її причорноморських областях найбільшу кількість своїх формувань мають заготівельні організації. Що ж стосується другого місця, то в Україні, Одеській і Херсонській областях його посідають

виставки-ярмарки, а в Миколаївській — агроторгові доми. За іншими видами інфраструктурних формувань ситуація по регіонах значно різниться.

У країнах з ринковою економікою реалізація сільськогосподарської продукції складається з таких ланок:

- оптові поставки з ферм переробним підприємствам, торговельним комплексам чи посередникам;
- оптовий збут у роздрібну мережу сільськогосподарської продукції, яка споживається у натуральному виді;
- роздрібний продаж готових продуктів безпосередньо споживачам;
- постачання продукції підприємствам громадського харчування.

Основні напрями регулювання розвитку продовольчого ринку країни та її регіонів показано на рисунку.

Рис. Комплекс напрямів створення та регулювання розвитку продовольчого ринку

На жаль, інфраструктурі продовольчого ринку України притаманний ряд негативних тенденцій і чинників, а саме:

- мережа інфраструктурних формувань за обсягами надання послуг не задовольняє ні товаровиробників, ні покупців (споживачів) їх продукції;
- розподіл зазначених ринкових структур по регіонах дуже нерівномірний;
- недосконала нормативно-правова база щодо закупівлі продукції та продовольства для державних і регіональних потреб за форвардними та ф'ючерсними контрактами на біржах;
- недостатня прозорість аграрного ринку та функціонування його інфраструктури;
- відсутність ефективно діючої системи цінового моніторингу, аналізу та прогнозування кон'юнктури аграрного ринку [1].

Кожний ринок повинен мати відповідну комп'ютерно-інформаційну мережу, яка володіє порівняно повною інформацією не тільки про реальних, а й потенційних споживачів, конкурентів, посередників тощо. У цьому плані на увагу заслуговує, наприклад, європейський ринок вина, для якого характерні повна інформованість споживача про товарні якості того чи іншого вина, а також система належного контролю якості, що в сукупності дозволяє споживачу достатньо впевнено орієнтуватися на ньому.

На увагу заслуговує і досвід Німеччини, де ефективно функціонує система інформації про ринок сільськогосподарської продукції і продовольства, який включає в себе: центральну установу щодо огляду кон'юнктури ринку і динаміки цін на продукцію сільського господарства і харчової промисловості (ЦМП); органи статистики; аграрні палати; наукові заклади; різноманітні спілки; приватні торгівельні компанії; інші організації. Головне завдання ЦМП — постійне спостереження за кон'юнктурою ринків продукції, забезпечення їх прозорості. При цій установі створено фонд сприяння збуту продукції, кошти якого формуються за рахунок відрахувань від продажу товаровиробниками своєї продукції. Основна частина цього фонду спрямовується на розвиток маркетингу, організацію контролю за якістю продукції, роз'яснювальну роботу серед

населення тощо.

Акціонерами ЦМП є 9 спілок країни. Основні напрями діяльності ЦМП — наступні: збір, оброблення і розпоширення інформації про ринок; підготовка оглядів про кон'юнктуру ринку, динаміку цін і обсягів реалізуємої продукції; короткостроковий і довгостроковий прогноз стану ринку; підготовка аналітичних звітів про стан ринків (як вітчизняного, так і інших країн світу); розроблення висновків і наукових експертиз [2].

Досвід Німеччини доцільно було б запровадити і в Україні. Невідкладним завданням спеціалістів управлінь сільського господарства і продовольства різних рівнів повинно бути створення сучасної комп'ютерної мережі збору, оброблення і передачі ринковим суб'єктам необхідної інформації, а також підготовка прогнозних даних про продаж продукції та рівень цін по зонах ринку.

З метою удосконалення розвитку продовольчого ринку в Україні необхідно здійснити цілий ряд заходів, головними з яких є такі:

- впровадження в практику новітніх технологій торгівлі, комплексної механізації процесів (особливо — транспортних, вантажно-розвантажувальних та складських робіт), спрямованих на зменшення втрат сировини та готової продукції, збереження і підвищення їх якості, зменшення собівартості та збільшення прибутку;
- основна частина сільськогосподарської продукції повинна реалізовуватися через прозорі складові аграрного ринку — біржову торгівлю, агроторгові доми, стаціонарну торговельну мережу. При цьому частка біржової торгівлі зерном, насінням соняшнику, цукром покликана збільшитися до рівня 10-15% їх загального товарообороту, а форвардної та ф'ючерсної торгівлі — до 20% біржового товарообігу вказаних видів продукції [1]. Водночас доцільно повніше використовувати складські розписки і декларації про наявність зерна та інших продуктів;
- потребують збільшення обсяги резервних, інтервенційних, за-

ставних закупівель зерна, насіння соняшнику, цукру та іншої продукції через біржі, торгові доми, які забезпечують прозорість процедур, об'єктивність визначення цін і підтримку споживчого попиту на рівні пропозиції продукції;

- запровадження іпотечного кредитування, яке сприятиме розширенню фінансових можливостей підприємців усіх сфер АПК.

Таким чином, в останні роки і в Україні в цілому, і в її причорських областях відбулося помітне зростання оптового та роздрібного товарообороту. Проте поки що є ціла низка невирішених питань. Основні напрями її вирішення висвітлено в статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аграрна реформа в Україні// П.І.Гайдуцький, П.Г.Саблук, Ю.О.Лупенко та ін. / За ред. П. І. Гайдуцького. – К.: ННЦІАЕ, 2005. – с. 424.

2. Глазунова И.А. Система рыночной информации в АПК Германии// Достижение науки и техники АПК. – 2000. – №6. – с. 42-45.